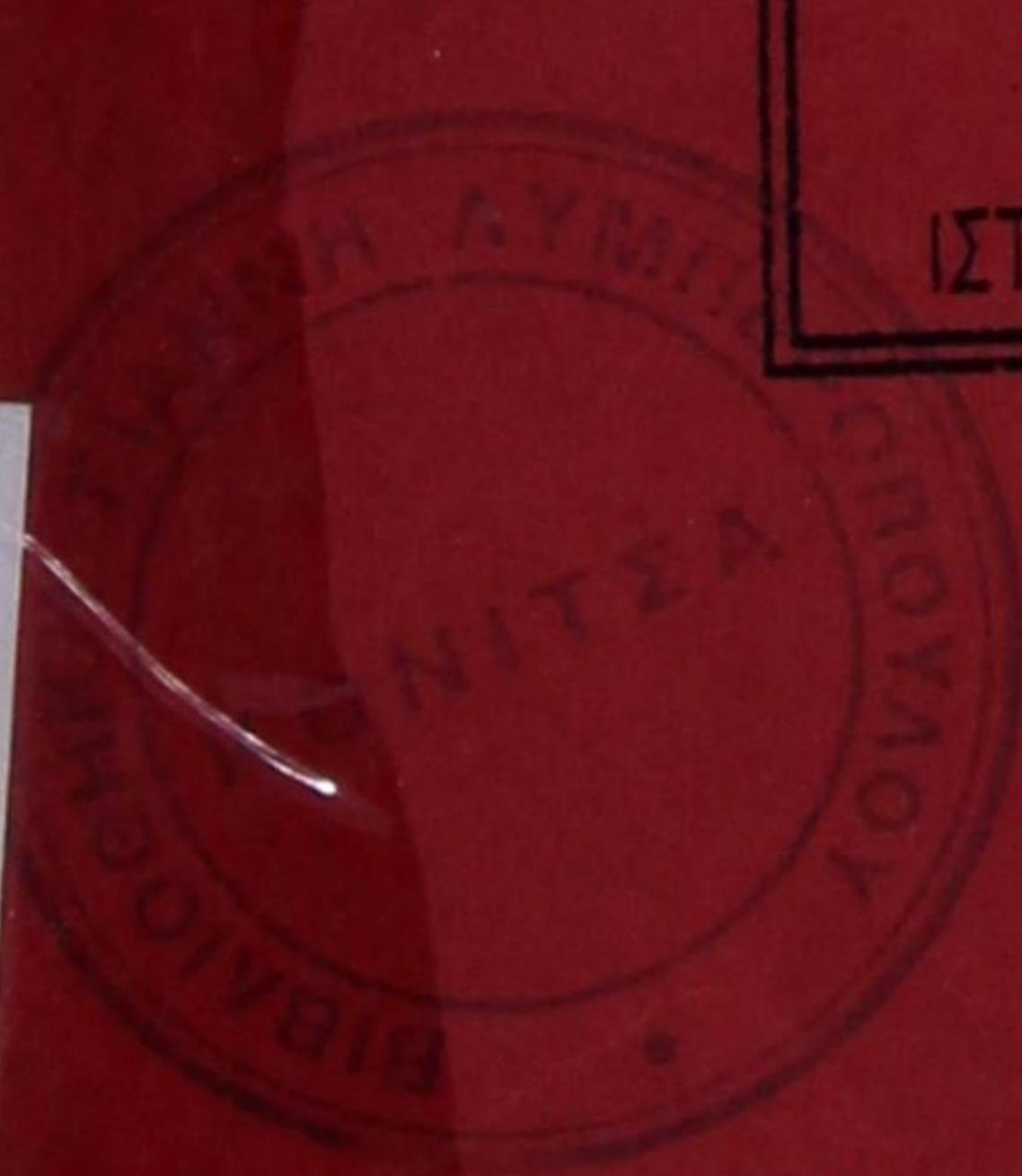

Κ Ο Ν Ι Τ Σ Α 1994

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
Κ Ο Ν Ι Τ Σ Ι Ω Τ Ι Κ Α
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΑΛΙΩΝ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - ΠΑΛΙΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ - ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 56832

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 18/02/2016

ΤΑΞΙΔ. ΑΡΙΘΜ. 949.53 ΛΥΜ

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
Κ Ο Ν Ι Τ Σ Ι Ω Τ Ι Κ Α
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΠΑΛΙΩΝ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - ΠΑΛΙΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ - ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

ΑΟ ΜΕΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

1. ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΚΩΝΙΤΣΑΣ
(Δημοσιεύτηκε σε ΛΕΥΚΩΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ το 1989)
2. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΤΡΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΩΝΙΤΣΑΣ
(Δημοσιεύτηκε στο περ. ΚΩΝΙΤΣΑ 1992)
3. ΤΡΑΠΟΥΑ-ΒΟΥΝΕΙΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΜΑΝΤΕΙΟ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ
(Δημοσιεύτηκε στο περ. ΗΠΕΙΡ. ΕΣΤΙΑ το 1980)
4. ΉΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΡΗΣ ΜΑΣ ΠΟΔΗΣ
(Δημοσιεύτηκαν στο περ. ΚΩΝΙΤΣΑ το 1962)

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Ο κάμπος, τα βουνά και τα ποτάμια της περιοχής της ΚΟΝΙΤΣΑΣ (Αώος-Βοϊδομάτης-Σαραντάπορος), από τους πανάρχαιους χρόνους, αποτέλεσαν πόλο έλξης για τον Άνθρωπο.

Η σπηλιά του Καλτσούνη, μέσα στη χαράδρα του Βοϊδομάτη, που ερευνάται ακόμα από Αγγλική αποστολή ως μνημείο νεολιθικού πολιτισμού, είναι μάρτυρας αυτής της προαιώνιας ιστορικής συνέχειας.

Πάνω από το χωριό Πουρνιά (πρώην Σταρίτσιανη) στις υπώρειες του Σμόλικα, βρίσκονταν ο προελλαδικός οικισμός της Τράμπυας (σήμερα λένε την τοποθεσία Τράπια), πόλης στην οποία κατέφυγε ο Οδυσσέας, αφού τακτοποίησε τα του θρόνου του στην Ιθάκη, κυνηγημένος από την μοίρα του, τη γνωστή, από την ραψωδία της Οδύσσειας μοίρα, την περίφημη Νέκυια, για να χτίσει δίπλα εκεί τα Βούνειμα, το πρώτο προελλαδικό μαντείο... Κι είναι πια γνωστό, ότι από αυτήν εδώ την περιοχή, ο Οδυσσέας πολέμησε τον Μακεδονικό λαό, Βρύγες, κι από δω ξεκινήσαν για να κατακλείσουν την άλλη Ελλάδα οι Δωριείς περί το τέλος της δεύτερης χιλιετηρίδας π.Χ.

Σημειώνεται εδώ πως η Τράμπυα, αν και ως όνομα χαρακτηρίζεται σαν προελληνικό, πέρεται από τοις συγγραφείς ως πόλη των Θεσπιωτών, λαού που τα πρώτα χρόνια του χαλκού, κατείχε ολόκληρη τη σημερινή Ηπειρο και ήταν ελληνόφωνος.

Η σύγχρονη ιστορική επιστήμη, δέχεται ότι τα πρώτα Ινδογερμανικά ελληνόσωνα φύλλα (νομαδικοί και ημινομαδικοί ποιητές) βρίσκονται εγκατεστημένα κατά την τρίτη χιλιετρή π.Χ. γύρω από το Σμόλικα (Δυτική Μακεδονία και επαρχία της Κόνιτσας) περιοχή που θεωρείται ως η πρώτη ννωστή κοιτίδα του Ελληνικού στο Βαλκανικό χώρο. Μάλλα λόγια, ενώ ο Όλυμπος ως βουνό θεωρείται η πατρίδα των θεών του Ελληνικού Δωδεκαθέου, ο Σμόλικας ως περιοχή θεωρείται ως η πρώτη γνωστή πατρίδα του Ελληνισμού.

Τα ελληνόσωνα αυτά φύλλα, γύρω από το Σμόλικα, όπως δεχόταν πιέσεις από άλλους βόρειους λαούς, ξεχύνονταν κατά κύματα στην Ελληνική χερσόνησο. Κι αυτή η μετακίνηση κράτησε (σ' ότι βέβαια αφορά τα ελληνόσωνα φύλλα) μέχρι το τέλος της δεύτερης χιλιετηρίδας. Έτσι προς τα ανατολικά τράβηξαν οι Μακεδονοί. Προς τα νοτιοανατολικά οι Βιωτοί, οι Αχαιοί καλπάριοι. Προς τα νοτιοδυτικά οι Δωριείς και άλλοι μικρότεροι λαοί. Ανάμεσα στα ποικιλότυπα αυτά σύλλια ήταν και οι Μέλοσσοί. Κατέβηκαν από το Βόιο, ακολουθώντας την ανατολική πλευρά του Γράμμου, στα τέλη της δεύτερης χιλιετηρίδας, και κατέλαβαν την περιοχή της Κόνιτσας, του Περιγυνίου και των Ιωαννίνων, διώχνοντας από τα μέρη αυτά τους θεσπιώτοις από τους οποίους ένα μεγάλο μέρος, οι θεσσαλοί, αναγκάστηκαν να μετακινηθούν προς τη σημερινή θεσσαλία.

Φωτιδα κ.λ.π. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο στον "Όμηρο ο Αχιλλέας επικαλείται σε βοήθεια τον "Δία τον Δωδωναϊό", πανάρχαιο θεό που οι θεσσαλοί πήραν μαζί τους αποσύμενοι από τους θεοπρωτούς.

Τα παραπάνω στοιχεία είναι αυτά που έκαναν κάποιους αρχαιολόγους (HAMMOND) να διατείνονται ότι κατά μήκος των περασμάτων στον ανατολικό Ήραμμο (που συμπίπτουν σήμερα με την εππορχή της Κόνιτσας κατειλιπά με τον κάμπο της, (Λιτοβούνι, Παλιογορίτσα) αν γίνουν ανασκαφές θα βγουν στο φως πάρα πολλές κατασκηνώσεις αυτών των αγροτοποιέων ελληνόφωνων φύλων που έζησαν εκεί στα πρωτοελληνικά χρόνια και σε συνέχεια, κατηφορίζοντας κατάκλυσμα την Ελληνική χερσόνησο όπου σαν ελληνόφωνας λαός εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι σήμερα.

Πάνω στο λόφο της Παλιογορίτσας, του κάμπου της Κόνιτσας, υπάρχουν ακόμια, λαξευμένοι μέσα σε βράχο, δύο αρχαιοελληνικοί τάφοι, υπόλοιπο της ακρόπολης αρχαίας Μολοσσικής πόλης.

Λίγο πιο πέρα από την Παλιογορίτσα τον τελευταίο καιρό βρέθηκαν ένα μικρό ορειχάλκινο άγαλμα πολεμιστή εξαίσιας τέχνης, εκτεταμένα μωσαϊκά, μαρμάρινες βάσεις, πυθαρία διάφορα που δείχνουν την ύπαρξη σημαντικής αρχαιοελληνικής πόλης. Πυθαρία κ.άλλα ευρήματα πρωτοελλαδικών αλλά και νεώτερων αρχαίων οικισμών βρέθηκαν ακόμα στον κάμπο του Σανοβού, κοντά στο Μπουραζάνι, στο Λιτοβούνι κ.λ.π. (στο Λιτοβούνι διεξάγονται σήμερα έρευνες από την αρμόδια υπηρεσία με σημαντικότατα ευρήματα.)

Ο κάμπος του Λώου, δίπλα στην Κόνιτσα, ήταν η αρχαία Τριφυλλία, (τα ονόματα Αώος, Μέγαρα, Τριφυλλία ταυτίζονται με αντίστοιχα ονόματα της Νόπας Ελλάδας, που δείχνουν μεταναστεύσεις πληθυσμών, εκείνων των χρόνων). Εδώ στην Τριφυλλία της Μολοσσίδας, καθώς αναφέρει και ο Λίβιος, υπήρχε το περίφημο Στρατόπεδο του Πύρρου (Castra Pyrrhii), απόπου κατάγονταν οι δύο Τριφύλλαι, συνάρχοντες του Κοινού των Μολοσσών (σύμφωνα με το Ψήφισμα που βρέθηκε στη Δωδώνη) και όπου το 198 π.Χ. ο Φύλιππος Επτα Μακεδονίας, κυνηγημένος από τον Ρωμαίο Υπατο Τίτο Κουίντο Φλαμινίνο, στρατοπέδευσε για να αναδιοργνωθεί και σε συνέχεια να οποσθοχωρήσει μέσα από τις χαράδρες και τους λαιμούς των βουνών της Πίνδου προς τη Μακεδονία και Θεσσαλία.

Από τις ίδιες αυτές χαράδρες και λαιμούς πέρναγαν, λίγο αργότερα μικρές Παρεγγαστίες οδοί των Ρωμαίων, που ένωναν τις ακτές του Ιονίου και της Νόπας Αδριατικής με τη Μακεδονία, ίχνη των οποίων διακρίνονται ακόμα δίπλα στο Σαραντάπορο, στη Φούρκα κ.λ.π.

Για τη φύλαξη αυτών των στενών και διαβάσεων και προπαντός για την παρεμπόδιση ληστρικών Ιλλυρικών φύλων, που έπεφταν μετά μανίας κάθε φθινόπωρο στους κάμπους της Θεσσαλίας και Μακεδονίας νάρπάξουν τα έτοιμα γεννήματα, ο Ιουστινιανός, μέσα σε ένα γενικότερο σχέδιο που περιλάμβανε ολόκληρο τον κορμό της Πίνδου, έχτισε κάστρα, καστράκια και καστέλλια και εγκατέστησε παλιούς και κουροπιμένους πια βετεράνους των Ρωμαϊκών του λεγεώνων, που κατάγονταν (όπως αποδεικνύεται τώρα από ανθρωπομετρικές μελέτες) από τις γύρω περιοχές.

Κατάλοιπα αυτών των κάστρων, που σώζονται και σήμερα, πρέπει να θεωρήσουμε και το Κάστρο της Κόνιτσας, το Κάστρο της Κλιδονιάβιστας (σπις Πόρτες) και του Ρεύνικου (της Αρίστης, παλιάς Αρτσίστας).

Η καταστροφή της Ηπείρου το 168 π.χ. από τον Ρωμαίο ΠΑΥΛΟ ΑΙΜΙΛΙΟ, η κατεδάφιση των φρουρίων της, η λεηλασία και ο εξανδραποδισμός της, εξιράνισαν το Στρατόπεδο του Πύρρου. Έτσι για πολλά χρόνια-αιώνες, η περιοχή ερημώνει, περνώντας από έναν πραγματικό μεσαίωνα, απροσδιόριστο ιστορικά, κατά τον οποίο μικρά γεωργοποιμενικά βόρεια φύλα αναμίχηκαν με τον εναπομείναντα ντόπιο πληθυσμό, με αποτέλεσμα λέξεις σλαβικές ή άλλες άγνωστης προέλευσης, κάποια έθιμα, κάποια τοπωνύμια, κάποιες στολές να μπολιάσουν την περιοχή, που όμως στα βασικά της χαρακτηριστικά παρέμεινε αναλλοίωτη, δεμένη στην κολόνα του υπόλοιπου Ελληνισμού.

Μικρά γεωργοποιμενικά χωριά στο Βυζάντιο, σιγά-σιγά εξελίσσονται σε εμπορικά κέντρα, ιδιαίτερα κατά τα χρόνια του Δεσποτάτου της Ηπείρου (13ος-15ος αιώνας), με κάποια τονισμένη ιδιαιτερότητα, τα χρόνια που άρχοντας της περιοχής, "από Κλεισούρας μέχρι Παπίγκου, Λυβίσδης και Κορούστης (περιοχής Γράμμου) και Κολωνίας (περιοχής Ερσέκας)", ήταν ο εκ Κωνσταντινουπόλεως Κομνηνός ο Παλαιολόγος (επί Ανδρονίκου Β).

Των χρόνων αυτών κτίσμα φαίνεται να είναι και η Κόκκινη Παναγιά στην τοποθεσία Σέρβινα, έξω από την Κόνιτσα (με ημερομηνία 1414).

Στα ίδια χρόνια ακμάζει ως κέντρο εμπορικό αλλά και θρησκευτικό η Διπαλίτσα (σημερινή Μολυβδοσκέπαστη), με τις τριάντα πέντε εκκλησίες της (από τις οποίες σώζονται σε κάπως καλή κατάσταση δέκα περίπου) και την περίφημη Ιερά Σταυροπηγιακή και Βασιλική Μονή Μολυβδοσκέπαστου που η ίδρυσή της ανάγεται, κατά την παράδοση, στο Βυζαντικό Αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Πωγωνάτο (καίτοι υπάρχουν γί' αυτό βάσιμες αντιρρήσεις τοποθετώντας την ίδρυσή του τον 14ο αιώνα), και όπου επί πολλά χρόνια έδρευε ο Επίσκοπος Πωγωνιανής. Όλη η Διπαλίτσα, είναι αναμφισβήτητα βυζαντινό μνημείο, πάρα πολύ μεγάλης αξίας, γί' αυτό και με απόφαση του Υπουργού Παιδείας χαρακτηρίστηκε Βυζαντινός διατηρητέος χώρος.

Άλλο τέτοιο κέντρο, που ακμάζει την ίδια εποχή είναι η Κλειδονιάβιστα (σημερινή Κλειδωνιά) που εκτός από τις πάρα πολλές βυζαντινές εκκλησίες, διάθετε τότε στις υπώρειες του βουνού θειούχα λουτρά, και απάνω στις Πόρτες Κάστρο...

Η ίδια η Κόνιτσα, βγαίνοντας μέσα από τα σκοτεινά βυζαντικά χρόνια, διαθέτει εκτός από το Κάστρο της, ένα οχυρωμένο Μεσαιωνικό Παζάρι, μνημείο μιας εποχής αναπτυσσόμενης οικονομίας, το οποίο Παζάρι συμπληρωνόταν μία φορά το χρόνο με το Παζαρόπουλο, εμποροπανήγυρη όπου το βασικό εμπόρευμα ήταν τα άλογα, που έρχονταν μέσα από την Αλβανία, και ανταλλάσσονταν με τα γεωργοποιμενικά προϊόντα των ορεινών. Αυτό το Αλογοπάζαρο, που κατεβαίνει από τα πολύ παλιά βυζαντινά χρόνια, και

συνεχίζεται μέχρι σήμερα, έδωσε και τόνομά του στην ίδια την Πόλη....
Κόνιτσα σλαύικα, σημαίνει Αλογοπάζαρο...

Άλλη μια Κόνιτσα υπάρχει κοντά στο Σεράγεβο (μουσουλμανικός τομέας), που
έγινε γνωστή για την ιδιωτική (;) φυλακή της, με τον Σερβοβοσνιακό πόλεμο.

Ένα μεγάλο τμήμα της Κόνιτσας, στα τέλη του 14ου αιώνα, φαίνεται ν' αποτελεί
πιμάριο της οικογένειας Μπέρκου, ευγενούς οικογένειας, από κείνες που
δημιούργησε ο Βυζαντινοσέρβος Δεσπότης της Ηπείρου Θωμάς Κομνηνός
Πριάλιμπος (1367-1384), παντρεύοντας τους δικούς του αξιωματούχους με
χήρες παλαιών αρχόντων της Ηπείρου, οι οποίες τους προσεκόμιζαν για
ιπρίκα τις περιουσίες τους... Το σπίτι της οικογένειας Μπέρκου (ως
αντιπροσωπευτικό οίκημα του 17-18ου αιώνα) υπάρχει ακόμα στην Κόνιτσα.

Ο Θωμάς Πριάλιμπος για τον αγώνα του κατά των Αλβανών εισβολέων, ήταν ο
πρώτος Δεσπότης της Ηπείρου που κάλεσε Οθωμανούς μισθοφόρους,
απ' αυτούς που χαν εγκαταστάθει στην Μακεδονία, με τον περίφημο Μπεχτασή
στρατάρχη των πέντε Σουλτάνων Χατζή (Γαζή)-Εβρενόζ, προπομπό στη
Βαλκανική Χερσόνησο της Μωαμεθανικής Αίρεσης των Μπεχτασήδων, που
προσπαθούσε να παντρέψει το Χριστιανισμό με την Μωαμεθανική Θρησκεία.
Στον Χατζή-Εβρενόζ προσκύνησε ο Ισαήμ Τοπάρχης αργότερα ισόβιος της
Πωγωνιανής, κι έγινε ο πρώτος αρνησίθρησκος Αρβανίτης, εναντίον του
οποίου πολεμώντας ο Δεσπότης Θωμάς Πριάλιμπος οχύρωσε μεταξύ άλλων
και τα Κάστρα της Κόνιτσας και της Αρτσίστας.

Όμως φαίνεται πως η διπλωματία κείνης της εποχής επέβαλε καλές σχέσεις με
τους Οθωμανούς μισθοφόρους του Γαζή-Εβρενόζ, αφού επετράπηκε στους
Μπεχτασήδες να χτίσουν δύο τεκέδες στην Ήπειρο, ένα στην Κόνιτσα (αυτόν
που αργότερα από αναγραμματισμό ονόμαζαν Τεκέ του Μπαμπά Νεβρόζ) κι
έναν άλλο στα Γιάννινα.

Η ύπαρξη του τεκέ αυτού στην Κόνιτσα, έδωσε ιερότητα στην Πόλη και την
έκανε ένα είδος Μέκκας των Μπεχτασδών για τα Δυτικά Βαλκάνια.
Μάποτέλεσμα, στα τέλη του δέκατου πέμπτου αιώνα ο Μεγάλος Σουλτάνος
Βαγιαζήτ Β, μπεχτασής κι αυτός, να χτίσει δίπλα στο Παζάρι της Κόνιτσας, ένα
μεγαλοπρεπές Τζαμί, που σωζότανε μέχρι λίγο πριν από τον τελευταίο πόλεμο.
Κι αργότερα, αρχές του δέκατου έκτου αιώνα, να μιμηθεί τον Βαγιαζήτ ο
σουλτάνος Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής, χτίζοντας ένα δεύτερο τζαμί στην
Κόνιτσα, (το Σουλτάν τζαμί της Κάτω Κόνιτσας), του οποίου τα ερείπια σχεδόν
σώζονται ακόμα, χαρακτηρισθέντα "ως διατηρητέο μνημείο"... Έτσι, με την
απελευθέρωση του 1913 η Κόνιτσα βρίσκεται με πέντε τεκέδες και δύο
μεγαλοπρεπή τζαμιά...

Η Κόνιτσα καταχτήθηκε από τους Τούρκους το 1430, λίγο πριν από τα Γιάννινα,
ενώ το Κάστρο της φυλαγόταν ακόμα από Φράγκους έμπιστους των
τελευταίων Τόκκων, δεσποτών της Ηπείρου.

Λίγο πριν από την Τουρκοκρατία και μετά απ' αυτήν, η φύση της Κόνιτσας, τα νερά της, το υγιεινό κλίμα της τράβηξαν για μόνιμη εγκατάσταση πολλές οικογένειες Χριστιανών Τιμαριούχων της Ηπείρου, οι οποίοι μάλιστα με συνθήκη- τον Ορισμό του Σινάν Πασσά- διατήρησαν τα προνόμια τους και κατά την Τουρκοκρατία.

Όταν όμως το 1635, έρχεται "χάπι σερίφι" απ' την Πόλη (διαταγή), οι Χριστιανοί άρχοντες "ή τουρκεύουν ή χάνουν το βίος τους", οι περισσότεροι απ' αυτούς εξισλαμίσθηκαν, αλλά καθώς το θέλει η παράδοση, μόνον οι άρρενες της οικογένειας, κι αυτοί για κάμποσα χρόνια παράμειναν κρυφοχριστιανοί, εξακολουθώντας να συμπεθερεύουν με τους άλλους που δεν αλλαξιούστησαν...

Αυτοί οι Κρυπτοχριστιανοί, λίγο αργότερα, στα τέλη πα του δέκατου έβδομου αιώνα, σταμάτησαν λίγο έξω από την Κόνιτσα το τρομερό κύμα του εξισλαμισμού που έρχόταν μέσα από την Αρβανιτά κι έκανε χρόνια αργότερα τον Πάτερ-Κοσμά, να ξεκινήσει μια δύσκολη εκστρατεία διαφώπησης στην περιοχή.

Ο εξισλαμισμός στις παρυφές της Κόνιτσας (ως το Λεσκοβίκι) από τη μια μεριά μετακίνησαν τους πληθυσμούς των χωριών Διπαλίτσα-Οστανίτσα κ.λ.π. που ονομάστηκαν Μπουραζανίτες, γιατί βρίσκονταν στην περιοχή του Μπουραζανίου, προς την Κόνιτσα, όπου και σχηματίστηκε η συνοικία Μπουράτζιανη της Πάνω Κόνιτσας. Από την άλλη ανάγκασε τους χριστιανούς Άρχοντες της Κόνιτσας, Μπέρκους, Σκουμπουρδήδες, Λιάμπεηδες, Χατζηνίκους κ.λ.π. ν' αποκτήσουν και στα Γιάννινα κάποιο στέκι, για ώρα ανάγκης, που αργότερα έγινε η μόνιμή τους κατοικία...

Οι μουσουλμάνοι της Κόνιτσας (δλοι της Πάνω Κόνιτσας και μέρος από τους μουσουλμάνους της Κάτω Κόνιτσας), ήσαν ελληνόφωνοι, και φιλοχριστιανοί ως την απελευθέρωση της Κόνιτσας, το 1913. Τα παιδιά τους πήγαιναν στα Ελληνικά σχολεία, που κατά την παράδοση υπάρχουν από πολύ παλιά, και σίγουρα από τις αρχές του 18ου αιώνα, εποχή που εγκαταστάθηκε στην Κόνιτσα και η έδρα του Επίσκοπου Βελλάς. . Στα σχολεία αυτά δίδαξαν και οι γνωστοί λόγιοι Απιώτηρις Νίστρας και Κοσμάς ο Θεοποιότες.

Αυτός ο φιλοχριστιανισμός των Οθωμανών της Κόνιτσας και η ελληνική γλώσσα που μιλούσαν, ήταν ο λόγος που τον περασμένο αιώνα έδρασε για πενήντα περίπου χρόνια μέσα στην Κόνιτσα, λειτουργώντας σαν άγιος της Κοινωνίας της- χωρίς θρησκευτικές διακρίσεις, ο κοσμοκαλόγερος Χρύσανθος Λαενάς, του οποίου το κελλί, σωστό μουσείο της Χιονιαδίτικης Αγιογραφίας, υπάρχει ακόμα στην Πάνω Κόνιτσα (οικία Παπαδημούλη), σαν παρεκκλήσι του Αγιώργη του Νεομάρτυρα.

Αυτός ήταν ακόμα ο λόγος που ο Αλή-Πασάς, παιδί της Κονιτσιώπισας Χάμκως (κόρης του Ζεΐνέλ-μπέη, που ισχυριζόταν ότι ήταν απόγονος του Γεωργίου Καστριώτη), και του οποίου τα σαράγια ερείπια, διατηρούνται ακόμα μες στην Κόνιτσα) μιλούσε καλύτερα από τα αρβανίτικα τα ελληνικά, προστάτευε τους Κονιτσιώτες, και δε δίσταζε να χρησιμοποιήσει στη διοικητική του μηχανή αποκλειστικά και μόνο Έλληνες. Θα' λεγα ακόμα, πως αυτός είναι κι ο λόγος, που οι τρεις αδελφοί Φράσερη Αβδούλ, Ναίμ και Σαμί, που μεγάλωσαν στην

Κόνιτσα αν και κατάγονταν από Αλβανόφωνο χωριό , το Φράσερη του Πρεμέτη (γιατί η οικογένειά τους ήταν η ιδιοκτήτρια του Κεράσοβου, και στην Κόνιτσα υπάρχει ακόμα το σπίτι τους) μιλούσαν άπταιστα ελληνικά, έγραφαν ελληνικά, θεωρούνται μεγάλες προσωπικότητες από τη σύγχρονη Αλβανία και ειδικά ο Ναίμ, ως Εθνικός της ποιητής...

Οι μουσουλμάνοι μπέηδες της Κόνιτσας ήταν από τις ισχυρότερες οικογένειες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που προέρχονταν από την Δυτική Βαλκανική (π.χ. η οικογένεια Σίσκο Χουσέμπεη που το αρχοντικό της υπάρχει ακόμα, έδωσε δύο βεζύριδες στην Τουρκία). Καθώς είπε κι ο τελευταίος Μουφτής των Μωαμεθανών στα Γιάννινα : " Στην Κόνιτσα, η Οθωμανική Αυτοκρατορία χρωστάει περισσότερα από, πι στην Ινσταμπούλ..."

Θυμίζουμε ακόμα ότι κι ο περίφημος Χατζή-Αλή Αγάς Χασεκί, βοεβόδας των Αθηνών (1775-1795), εραστής της Σουλτάν Χανούμ, και μέγας τύραννος, κατάγονταν από την Κόνιτσα, κι ακόμα υπάρχουν εδώ κοντά στο Σιαδ Καπή, τα τείχη από την περίφραξη του σπιτιού του. Άλλα ο Αλή Χασεκή, ήταν Αλβανόφωνος, της Κάτω Κόνιτσας, που η οικογένειά του εγκαταστάθηκε εκεί όταν ήρθε από την μέσα Αλβανία.

Από τα χρόνια του Αλή Πασά η επαρχία της Κόνιτσας, καθόλο τον περασμένο αιώνα, έχει μια μορφή αυτοδιοίκησης, που την εξασφαλίζουν οι Προεστώτες των Πέντε Κύκλων. Η αυτοδιοίκηση αυτή δυναμώνει όταν ο Βεζήρ Μεχμέτ Ρεσήτ Πασάς, Ρούμελη Βαλεσή, στα 1825-1830 κατάργησε τα τσιφλίκια και τις επεμβάσεις των Κολωνιατών αγάδων στην Κόνιτσα.

Στα 1840, με ενίσχυση δωρεών ευεργετών-τα λεγόμενα λάσσα-χτίζονται στην Κόνιτσα-ανασκευάζονται από την αρχή :

Ο μητροπολιτικός ναός της Άγιος Νικόλαος (που υπήρχε εκεί πριν από το 1612), το Σχολείο της Πάνω Κόνιτσας (που λειτουργούσε από τις αρχές του 18ου αιώνα) και η κατοικία του Μητροπολίτη (που είχε πρωτοκατασκευαστεί στις αρχές του 18ου αιώνα).

Στα 1849 φτιάχνεται το δίχτυο διανομής του νερού μέσα στην Κόνιτσα. Στα 1870 χτίζεται η περίφημη μονότοξη γέφυρα του Αώου, έξω από την Κόνιτσα, με λεφτά ιδιωτών, από ντόπιους τεχνίτες μέπικεφαλής τον Πρωτομάστορα Ζιώγα Φρόντο, Πιρσογιανάτη. Αυτή τη γέφυρα, προσπάθησε να καταστρέψει ο Τζαβήτ Πασάς, στις 22 Φεβρουαρίου 1913, όταν έμαθε ότι έπεσαν τα Γιάννινα κι άφησε την Κόνιτσα λέφτερη. Ο Τζαβήτ Πασάς τυράνησε για κάμποσο καιρό τους Κονιτσιώτες πριν από την απελευθέρωση, γιατί είχε πληροφορίες ότι η Κόνιτσα μέπικεφαλής το Μητροπολίτη της Σπυρίδωνα Βλάχο, ήταν η έδρα του Εθνικού Κομιτάτου, το οποίο κινούσε σύλη την επαρχία αντάρτικα σώματα, που ενοχλούσαν τον Τούρκικο στρατό.

Λπό τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας, μέχρι σχεδόν πριν από τον τελευταίο Πόλεμο, οι κάτοικοι των περισσότερων χωριών της Κόνιτσας ήταν μάστοροι. Ταξίδευαν σύλη τα Βαλκάνια και τη Μικρά Ασία κι έχπιζαν σπίτια. Η αναχώρησή τους σε ομάδες (νταϊφάδες ή κομπανίες) γίνοταν τον Αηγιώργη

και η επιστροφή στο χωριό τον Αηδήμητρη. Μίλαγαν μια δική τους συνθηματική γλώσσα, τα κουδαρίτικα. Από μέσα από αυτούς τους νταιφάδες και σαν ένα είδος καταμερισμού της δουλειάς, βγήκαν ως ειδικότητες οι Ζωγράφοι-Αγιογράφοι, κατά κύριο λόγο, όσοι κατάγονταν από το χωριό Χιονιάδες, όπου και δημιουργήθηκε η περίφημη σχολή Λαϊκής Ζωγραφικής και Αγιογραφίας των Χιονιάδων. Βγήκαν ακόμα και οι Τουρναβίτες μαραγκοί και ταγιαδόροι (ξυλογλύπτες). Το χωριό Τούρναβο άλλαξε όνομα και τώρα λέγεται Γοργοπόταμος.

Στα 1925, χτίζεται στην Κόνιτσα η "Αναγνωστοπούλειος Γεωργική Σχολή" από δωρεά του Παπιγκιώτη Μιχαήλ Αναγνωστόπουλου, που σαν διευθυντής της Σχολής Κωφαλάλων της Βοστώνης-διάδοχος του φιλέλληνα Σάμουελ Χάου, ευεργέτησε χιλιάδες αναπήρους σόλο τον κόσμο.

Το έτος 1922 έγινε η ανταλλαγή των πληθυσμών. Φύγανε οι Ιουσουλμάνοι (κυρίως από την Κάτω Κόνιτσα) και ήρθαν πρόσφυγες της Μικράς Ασίας από την Καπαδοκία και τα Φάρασα.

Τον Οχτώβρη του 1940, με την κύρυξη του Ελληνοϊταλικού Πολέμου, οι Ιταλοί μπήκαν στην Κόνιτσα και έκαψαν το Ιστορικό παζάρι της, όταν άτακτα υπεισέβαρούσαν λίγες μέρες αργότερα. Τον Μάη 1941, οι Ιταλοί με την οπισθοχώρηση των Ελλήνων, ξαναμπήκαν στην Κόνιτσα και έμειναν ως τον Απρίλιο του 1943. Μεσολάβησε ένα μικρό διάστημα λέφτερης ζωής, με τον ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και το θεσμό της Λαϊκής Αυτοδιοίκησης... Και τον Ιούλιο του 1943 κατέλαβαν την Κόνιτσα οι Γερμανοί, που πρωτομπαίνοντας, έκαψαν για εκφοβισμό 12 σπίτια στην Κάτω Κόνιτσα.

Σχεδόν το σύνολο του πληθυσμού της Κόνιτσας και της Επαρχίας της πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση 1941-1944. Το μεγαλύτερο ποσοστό ακολούθησε τον ΕΑΜ-ΕΛΑΣ κι ένα μέρος (ιδιαίτερα μέσα στην Κόνιτσα) τον ΕΔΕΣ. Η Εθνική Αντίσταση κόσπισε στην περιοχή, σε ανθρώπινα θύματα, σε κάψιμο χωριών, σε φυλακίσεις και σε βασανισμούς αλλά πρόσφερε στους κατοίκους της, ανέβασμα του πολιτικού της επιπέδου, αυτογνωσία και πεποίθηση για τις μεγάλες δυνατότητές τους, σαν πολίτες.

Απ'τις αρχές του, το λεγόμενο Δεύτερο Αντάρτικο (1947-1949) διεξάγεται στην περιοχή της Κόνιτσας. Οι μάχες του Γράμμου, του Κάμενικ, της Γύφτισσας και τελικά της Κόνιτσας (που ο Δημοκρατικός στρατός το Δεκέμβρη του 1947 είχε αποφασίσει να καταστήσει πρωτεύουσα της "Ελεύθερης Ελλάδας", αλλά απότυχε), ήταν πολύνεκρες, καταστροφικές για την περιοχή και έγιναν πάρα πολύ γνωστές στο πανελλήνιο.

Η Κόνιτσα σήμερα, είναι μια ζωντανή πόλη 4.000 κατοίκων. Δήμος και πρωτεύουσα της Ομώνυμης Επαρχίας. Έχει όλες τις Δημόσιες Αρχές μιας Επαρχίας. Γυμνάσιο, Λύκειο, Νοσοκομείο, Σύγχρονη αγορά, Μητρόπολη. Έναν κάμπο που παράγει τα πάντα, με φημισμένα τα ροδάκινά της, τα βερύκοκα, τους γιαρμάδες της και τα μοναδικά πεπόνια της. Τα δύο βουνά

της, που είναι η μία άκρη του μεγάλου Δασικού Συγκροτήματος της Κεντρικής-Βόρειας Ελλάδας, παράγουν πολλών χλιάδων κυβικών μέτρων ξυλεία. Στα ποτάμια της έχουν εγκατασταθεί ιχθυοτροφεία πέστροφας. Έξω από την Κόνιτσα, είναι τα θειούχα λουτρά Καβασύλων και τα Ατμούχα Λουτρά Αιμιαράντου. Και τα δύο βρίσκονται υπό ανάπτυξη την οποία προωθούν αντίστοιχες επιχειρήσεις Αυτοδιοίκησης και Λαϊκής Βάσης.

Η χαράδρα του Στομίου, από όπου περνάει ο Αώος ποταμός και όπου είναι χτισμένο το Παλιό Μοναστήρι του Στομίου (1774) εξαίσιας ομορφιάς, μαζί με τη χαράδρα του Βίκου-Βοϊδομάτη, έχουν χαρακτηριστεί ως Εθνικός Δρυμός. Αιιός τις τελευταίες μελέτες ειδικών, συνάγεται ότι η Χαράδρα του Στομίου είναι μιοναδικός, στην Ευρώπη, βιότοπος σχεδόν Μουσείο της Φύσης, αφού εκεί μέσα διατηρήθηκαν και διατηρούνται ακόμα είδη χλωρίδας και πανίδας, που έχουν εξαφανιστεί από την άλλη Ευρώπη.

Το κατέβασμα του Αώου με καγιάκ, που γίνεται σήμερα από Ευρωπαίους καγιάκερς, με διαρκώς αυξανόμενη προσέλευση, έχει χαρακτηρισθεί από τους ίδιους σαν ένα από τα ομορφότερα της Ευρώπης. Οι χαράδρες του Αώου και του Βίκου, με τις απότομες κλίσεις τους, την αγριάδα και την ομορφιά τους, ονομάζονται από τους επισκέπτες του "Ο Παρθενώνας της Ελληνικής φύσης" που πρέπει να φυλαχτεί, να συντηρηθεί και να αξιοποιηθεί με μεγάλο σεβασμό, όπως αξίζει και στον Παρθενώνα της Ακρόπολης. Μέρος της περιοχής της Κόνιτσας, έχει χαρακτηριστεί με νόμο ως "τόπος ιδιαιτέρου κάλλους".

Τα γύρω από την Κόνιτσα βουνά φτάνουν απότομα από τα 300 μ. υψόμετρο του Κάμπου της Κόνιτσας, στα 2600μ. του Σμόλικα και της Γκαμήλας. Αυτό το άνοιγμα, η διαφορά κλίμακας, μέσα σ'ένα τόσο μικρό χώρο, προκαλεί δέος. Είναι όμως και μια πρόκληση για ορειβάτες, περιηγητές και επιστήμονες. Πάνω σπις ράχες των βουνών αυτών υπάρχουν δύο λίμνες, πανέμορφες που η τοπική μυθολογία τις ονομάζει Δρακόλιμνες, μια και γύρω από αυτές πλέκονται μύθοι και παραμύθια (με δράκους φωτιές, σημεία και τέρατα).

Η Κόνιτσα και η περιοχή της, είναι ένας ιδανικός τόπος κυνηγίου (πουλιών, λαγών, γουρουνιών και λοιπά). Είναι ακόμα ένας μοναδικός τόπος ψαρέματος πέστροφας κι άλλων ποταμίσιων ψαριών. Η Κόνιτσα εξασφαλίζει στον καθένα ωραίους και μακρινούς περίπατους με τα πόδια ή πάνω στο άλογο. Στο βουνό της Τύμφης, στις χαράδρες του Αώου και του Βοϊδομάτη. Εξασφαλίζει ωραίες ημερήσιες εκδρομές με ταυτοκίνητο.

Στη Μολυβδοσκέπαστη θα επισκεφτεί κανένας τη βυζαντική περιοχή και τα Ελληνοαλβανικά σύνορα, περνώντας από τη μοναδική κοιλάδα του Μπουραζανού, δίπλα στον ενωμένο Αώο-Βοϊδομάτη. Στην Αρίστη-Πάπιγκο, τα πιο αντιπροσωπευτικά χωριά του Ζαγοριού, που ανήκουν γεωγραφικά στο χώρο της Κόνιτσας, με τα πέτρινα σπίτια τους και την θαυμαστή αρχιτεκτονική τους, και το πέρασμα από το ωραιότερο τοπίο της Ελλάδας, που βρίσκεται δίπλα στο Βοϊδομάτη, ανάμεσα στα δύο αυτά χωριά, δίπλα στο ξακουστό

μοναστήρι της Κοίμησης Θεοτόκου (Σπηλιώπισσας).

Στο υπόλοιπο Κεντρικό Ζαγόρι, Κουκούλι, Βίτσα, Μονοδέντρι κ.λπ., που βρίσκεται πάντα μέσα στις εκδρομικές προοπτικές του κάθε Έλληνα.

Στον Πεντάλοφο, τη φημισμένη Μακεδονίτικη κωμόπολη, που αποτελεί και το τέρμα μιας εκδρομής, που έχει σαν πρώτο σταθμό Γαναδιό-Μόλιστα (χωριά της Κόνιτσας, μοναδικά μνημεία πολεοδομίας, αρχιτεκτονικής και πολιτισμού), περνάει από τα Μαστοροχώρια (Κεράσοβο, Καστάνια, Πυρσόδγιανη, Βούρμπιανη, Χιονιάδες) συνεχίζοντας στη χαράδρα του Σαραντάπορου ως το Εφταχώρι, κλασικό χωριό μέσα σε Κλεισούρα, κι ανέβασμα έπειτα μέσα από δάσος οξιάς, στον Πεντάλοφο. Σημειώνουμε ότι από τον Πεντάλοφο η Καστοριά απέχει μόνο μία ώρα με τ' αυτοκίνητο.

Στη Λάκκα των Βλαχοχωριών, όπου συντρίψτηκαν οι Ιταλοί στον Πόλεμο. Περνάς πρώτα από τα Πλατάνια της Κόνιτσας, έπειτα από το ξωκλήσι της Παναγίας, μέσα στο βράχο. Σε συνέχεια τις λεγόμενες παιδικές κατασκηνώσεις, πάνω στο οροπέδιο και μετά στην κορυφή της Σουσούτσας, απόπου το θέαμα είναι ανεπανάληπτο.

Όλα τα παραπάνω μπορεί να τα εξασφαλίσει ο κάθε ξένος που φτάνει στην περιοχή της Κόνιτσας, καλοκαίρι (για δροσιά) ή χειμώνα (με τα χιόνια) για κυνήγι, για ψάρεμα, για ορειβασία, για περιήγηση και περπάτημα, για λουτρά, για υγιεινή ζωή, για ξεκούραση και ψυχαγωγία.-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

ΤΗΣ ΚΩΝΙΤΣΑΣ

A.

Σε παλαιότερη μελέτη μου, (που αναδημοσιεύτηκε από την Ηπειρωτική Εστία και στο περιοδικό "Κόνιτσα", Τ. 44/1992) βρήκα με κάποιους λογικούς κανόνες και πληροφορίες ότι η αρχαία πόλη με το προελλαδικό όνομα Τράμπυα θα έπρεπε να τοποθετηθεί δίπλα στο σημερινό χωριό της επαρχίας Κόνιτσας, Πουρνιά (πρώην Σταρίτσιανη) και μάλιστα στην περιοχή που ακόμα και σήμερα φέρει το τοπωνύμιο Τράπια.

Στην ίδια μελέτη, μου δόθηκε η ευκαιρία να τονίσω ότι από τους παλαιότερους κατοίκους ολόκληρης της Ηπείρου (και συνεπώς και της περιοχής της Κόνιτσας, που βρίσκεται μέσα στον από δυσκολοπέραστα φυσικά όρια περικλειόμενο χώρο της Ηπείρου, μια και τα όρια αυτά σαν όρια ενός ενιαίου γεωγραφικού χώρου έπαιζαν πολύ περισσότερο τότε, παρά σήμερα, σημαντικό (θα έλεγα ζωτικό) ρόλο στην εγκατάσταση, το ξάπλωμα και την ανάπτυ-

ξη των αγροτοποιμενικών φυλετικών ενοτήτων εκείνης της εποχής) ήταν οι Θεσπρωτοί.

Πρέπει να ειπούμε εδώ, ότι οι Θεσπρωτοί ήταν ένα από τα πρώτα "Ινδογερμανικά" ελληνόφωνα φύλλα, που εμφανίζονται στην Ήπειρο, στο τέλος της πρώτης εποχής του χαλκού (αρχές δεύτερης χιλιετηρίδας π.Χ) (Βλ. Β' σελ. 13 και ΣΤ' σελ. 1111).*

Ο N. Hammond (Βλ. Α' σελ. 305 κ.ε.), που αναφέρεται και στον Heurt ley μελετώντας τα ευρήματα της εποχής (κεραμικά κλειδοκοκκαλοειδή χερούλια κλπ.) βρίσκει ότι οι λαοί που πέρασαν στην Ήπειρο, κατά την πρώιμη ορειχάλκινη περίοδο, νομαδικοί ή ημινομαδικοί ποιμένες, προέρχονταν από τη Δυτική Μακεδονία (Βλ. ΙΓ' τομ. Α σελ. 364). Η ίδια μετακίνηση ποιμενικών λαών που διέσχιζαν την Πίνδο και εγκαθίσταντο στην Ήπειρο δεν σταμάτησε σ' όλα τα χρόνια της Ορειχάλκινης εποχής, χρόνια που συμπίπτουν με την εμφάνιση στην Ήπειρο των Μολοσσών. Κι είναι φανερό ότι οι λαοί αυτοί κάθε φορά ακολουθούσαν τις ίδιες διαβά-

* παραπομπή στο τέλος του αρθρου οπου και βιβλιογραφια

σεις για να περάσουν στην Ήπειρο, που ήταν τρείς, ήτοι: "Σαμαρίνα - Φούρκα - Κόνιτσα"- "Πεντάλοφο - Εφταχώρι - Κόνιτσα"- "Κοριτσά - Ερσέκα - Λεσκοβίκι." Ο Hommond μάλιστα (βλΑ σ. 269) μελετώντας τα πρόσφατα χρόνια, βρίσκει ότι ανάμεσα στα χωριά της Κόνιτσας και στα χωριά της Δυτικής Μακεδονίας υπάρχει άμεσος σύνδεσμος και πολλά κοινά, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι: "Οι δυτικές πλαγιές της οροσειράς της Πίνδου θα είναι γιορμάτες από κατασκηνώσεις όμοιες με αυτές που έφεραν στο φως οι ανασκαφές στο Μπουμπούστι (προς β. του Τσοτούλιου) και στην Καστρίτσα (έξω από τα Γιάννινα)".

Ο Όμηρος (ιδιαίτερα στην Οδύσσεια) σαν κύριο λαό της Ήπειρου, αναφέρει τους Θεσπρωτούς, κι αγνοεί εντελώς τους Μολοσσούς.

B'

Σ' αυτή την "οικιστική" κλίμακα των αγροτοποιμενικών κατασκηνώσεων, φαίνεται (όπως είδαμε ότι δέχεται και ο Hammond) πως στα χρόνια που άκμαζε η Τράμπα, η περιοχή της Κόνιτσας, είχε

σημαντική πληθυσμιακή πυκνότητα, αν λάβει κανένας υπ' όψη ότι διαθέτει και κάμπους και βοσκές και νερά. Πληθυσμιακή πυκνότητα, ανάλογη προς την εποχή, πρέπει να είχε η περιοχή της Κόνιτσας και κατά τους χρόνους του.

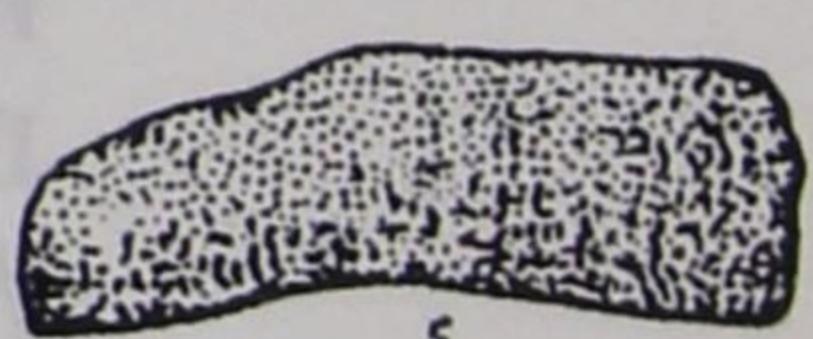
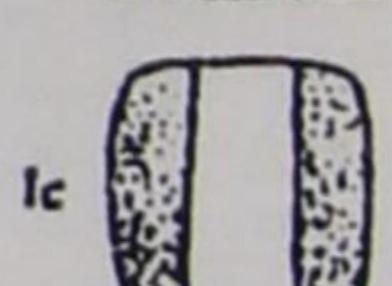
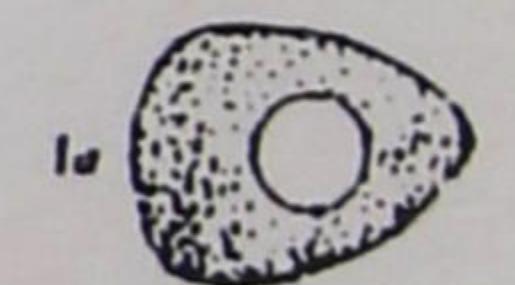
“νεολιθικού πολιτισμού,” κατά τους οποίους, ένας λαός προερχόμενος από την Μικρά Ασία, συγγενής με εκείνους τους λαούς που κατά την Προελλαδική περίοδο (τέλος της τρίτης χιλιετηρίδας π.Χ., ίσως και παλαιότερα) είχαν εγκατασταθεί σ' ολόκληρη την Ελλάδα, αποζώντας κατά κύριο λόγο από κυνήγι και πρωτόγονες καλλιέργειες, είχε εγκατασταθεί και στην Ήπειρο και σ' αυτούς τους λαούς, τους λεγόμενους προελλαδικούς αποδίδουν οι ειδικοί κάποια προελλαδικά ονόματα πόλεων και ποταμών στην Ήπειρο, ανάμεσα στα οποία είναι τα Τράμπυα, Πίνδος, Βόϊον και πιθανώς Αώος, Αύος, Αράυοα, Αίας (διάφορα ονόματα του Αώου) κλπ., που βρίσκονται στην περιοχή της Κόνιτσας, αν και υπάρχει η άποψη ότι τα ονόματα του ποταμού Αώου έχουν Ινδοευρωπαϊκή ελληνική προέλευση (βλ. σελ. 373). Δυστυχώς στην περιοχή, δεν έχουν γίνει

κανενός είδους ανασκαφές, ως σήμερα, για να φωτισθεί η σχετική έρευνα και να γίνει η παραπάνω άποψη περισσότερο πειστική. Εξω από τα προελλαδικά ονόματα της περιοχής και τις άκρως ευνοϊκές εδαφικές και κλιματολογικές συνθήκες για την ανάπτυξη μιας πρωτόγονης ανθρώπινης νομαδικής ζωής έχουμε ελάχιστα (σχετικά με την προελλαδική εποχή) ευρήματα που βρέθηκαν στην περιοχή της Κόνιτσας. (Τα αναφέρει ο Hammond Α' σελ. 315 και επ.).

Ειδικότερα ο Hammond λέει ότι:

α) στη Γεωργική Σχολή της Κόνιτσας (Αναγνωστοπούλειο) του επιδείχτηκε το 1935, ένας τρύπιος λιθοπέλεκυς με χοντρή στρογγυλεμένη άκρη, καλά στιλβωμένος από σκοτεινοπράσινη γρανιτοειδή πέτρα. Το μέγεθός του ήταν 6,5 εκ. μακρύς, 4,5 εκ. παχύς και 4,5 εκ. πλατύς, ενώ η τρύπα του είχε 2 εκ. διάμετρο και ότι αργότερα το εύρημα αυτό είχε σταλεί σε Μουσείο των Αθηνών.

β) Στην Αρτοίστα (Αρίστη) βρέθηκε προπολεμικά ένα χοντρό κομμένο και αστιλβωτό στήριγμα πέλεκυ από σκληρό ασβεστόλιθο. Η άκρη του που έχει στήριγμα,

κυρτώνει προς τα κάτω, έτσι ώστε το τσέκουρο στήριγμα να είναι καλά ισορροπημένο. Το μεγεθός του ήταν 15,5 εκ. μακρύ και 5 εκ. πλατύ.

γ) Στο Δίστρατο (παλιά Μπριάζα) του έδειξαν το 1931 μια μικρή υδρία που είναι χειροποίητη από τοπικό σκούρο πηλό, αστίλβωτη με κομμένο χερούλι, που τη θεωρεί προϊστορικό εύρημα. Μαζί με την υδρία αυτή, στο ίδιο χωράφι, είπαν οι ντόπιοι στον Hammond, ότι είχαν βρεί μία δορυαιχμή και κάτι δαχτυλίδια (που μάλλον θα ήταν της μεσοελλαδικής περιόδου, 2.000 - 1.500 π.Χ.) και δ) Η Κόνιτσα ήταν μιά από τις περιοχές στις οποίες υπάρχει διορίτης και οφιοειδής πρασινόλιθος κλπ. (πρώτη ύλη για την κατασκευή των νεολιθικών εργαλείων).

Πέρα όμως από αυτά, άλλα στοιχεία που δείχνουν ανθρώπινη εγκατάσταση στην περιοχή για πολλές χιλιετηρίδες, ακόμη και από την Παλαιολιθική εποχή, είναι και τα παρακάτω:

Στην σπηλιά του Καλτσούνη (μέσα στη χαράδρα του Βοϊδομάτη, περιοχή Κλειδωνιάς) επί έξι χρόνια τώρα ομάδα επιστημό-

νων του Πλανεπιστημίου του Καιμπριτζ, κάνοντας εξερεύνηση έχει συγκεντρώσει περίπου 1.000 παλαιολιθικά ευρήματα, για τα οποία, καθώς μαθαίνουμε, θα γίνουν ανακοινώσεις εφέτος. Αυτή η έρευνα θα λύσει αναμφισβήτητα πολλά προβλήματα της περιοχής.

Στο Λιτοβούνι, βρέθηκαν από Κονιτσιώτες, ανάμεσα σε βράχια, μία πύλη χειροποίητη αστιλβωτη υδρία, από σκούρο πηλό, καθώς και άλλα κομμάτια από οψιδιανή πέτρα, που μοιάζουν με λεπίδες. Και είμαι βέβαιος πως τέτοια στοιχεία, ακόμη και μία πρόχειρη έρευνα θα βρεθούν: Στο λόφο που είναι πάνω από την πηγή του μικρού ποταμιού στον κάμπο της Κλειδωνιάς, που το λένε Βουβό. Μέσα στις σπηλιές της χαράδρας του Στομίου (τα λεγόμενα Άσκηταριά). Στη σπηλιά του Μπουραζανιού. Και στις σπηλιές που είναι στο Δερβένι, στα Πλατάνια της Κόνιτσας κλπ.

Εξ άλλου σ' όλο το μήκος της βορεινής πλευράς της οροσειράς του Γράμμου (από την Αλβανική πλευρά), στην αρχαία Παραυαία (Κολώνια, Κοριτσά) οι ανασκαφές που έκαναν τα τελευταία χρόνια οι Αλβα-

νοί στο Κάμενικ, στη Ρέχοβα, στη Μπορόβα, στο Κουτσινζί, στο Μάλικ κλπ. έφεραν στο φως τα υπολείμματα προϊστορικών εγκαταστάσεων σ' αυτήν την περιοχή (που δεν είναι μακριά από την Κόνιτσα) και δείχνουν ότι η ανθρώπινη ζωή εμφανίστηκε εδώ στην υστεροεολιθική περίοδο (γύρω στα 2.000 π.Χ) για να συνεχιστεί χωρίς καμιά διακοπή ως τα τέλη της ορειχάλκινης περιόδου (προς το 1.200 π.Χ.). Ο πολιτισμός του Μάλικ και του Κάμενικ εντάσσεται από τα χαρακτηριστικά του στο μεγάλο Αιγαιοανατολικό σύνολο. Οι φορείς αυτού του πολιτισμού κατά πάσα πιθανότητα ανήκαν αρχικά στην ομάδα των πρωτόγονων καλλιεργητών της Νεολιθικής εποχής που έφυγαν από τη Μικρά Ασία αναζητώντας νέα γη και έφτασαν στα Νότια Βαλκάνια (βλ. ΙΔ' σελ. 8, καθώς και ΙΕ').

Κεραμικά από Κάμενικ

Στηνιδια περιόδο αναγονται και οι λιμναιοι του Δισπηλιου κοντα στην Καστορια, οπου ανασκαφες εκανε, τον τελευταιο καιρο ο καθηγητης Χουρμουζιαδης

Αγκατ η κίνηση των λαών από τη Δυτική Μακεδονία προς την Ήπειρο και οι μετακινήσεις - μετατοπίσεις τους μέσα στην Ήπειρο και έξω από αυτήν (μετακινήσεις που προέρχονταν από ένα σωρό υποτιθέμενους ή άγνωστους λόγους, πίεση άλλων λαών, αναζήτηση νέων βοσκών, νέας γης, βαρειοί χειμώνες, λειψυδρίες κλπ) ήταν αστάματης, ωστόσο το πέρασμα και η εγκατάσταση στην Ήπειρο των Μολοσσών (Το τελευταίο τέταρτο της 2ης χιλιετηρίδας π.Χ.) αποτελεί γεγονός σημαντικότατο για την περιοχή.

Από την κίνηση των λαών της Δυτικής Μακεδονίας προς την Ήπειρο κατά την μεσοελλαδική περίοδο, ενδείξεις για την εγκατάστασή τους στην επαρχία της Κόνιτσας, πρέπει να θεωρήσουμε και τα παρακάτω στοιχεία:

α) Την μπρούτζινη καρφίτσα, που έδειξε στην Κόνιτσα το 1935 ο διεθυντής της Αναγνωστοπούλειου Σχολής στον Hammond (βλ. Α' σελ. 180) βεβαιώνοντάς τον ότι βρέθηκε στον κάμπο της Κόνιτσας (Παλιογορίτσα). Είναι μία καρφίτσα που μοιάζει με τις καρφίτσες που βρέθηκαν σε τάφο κατά τις ανασκαφές της Βάγιζας (Β.

Ήπειρο), οι οποίες έφεραν στο φως έναν πολιτισμό της μεσοελλαδικής περιόδου και

β) Ο πλακοφοδραρισμένος τάφος που βρέθηκε τελευταία, κατά τη διάνοιξη του δημοσίου δρόμου στα Γραβίτσα, και που οι πλάκες του διεσώθηκαν (βρίσκονται στο μικρό μουσείο της Κόνιτσας). Τέτοιοι πλακοφοδραρισμένοι τάφοι βρέθηκαν στη Λευκάδα (βλ. Α' σελ. 342) και θεωρούνται τάφοι της μεσοελλαδικής περιόδου (σημειώνεται εδώ ότι οι Ελληνόγλωσσοι λαοί της Δυτικής Μακεδονίας έφτασαν κατά το 1.700 π.Χ. στην Κεντρική και Νότια Ελλάδα, Φθιώτιδα και Λευκάδα (Α' σελ. 312), στη Σεχίτσα που από τα ευρήματα πιστεύεται ότι ανήκουν στην εποχή του σιδηρου (βλΑόελ 227 και 404) καθώς και στο Μερτεκε (Β. Ηπειρος (βλ Α' σελ 227 και 404)

Η εμφάνιση των πρώτων Μολοσσών στην Ήπειρο τοποθετείται όπως είδαμε στο τελευταίο τέταρτο της 2ης χιλειτηρίδας π.Χ. Γι' αυτό υπάρχουν πολλά στοιχεία. Βεβαιώνεται όμως από την "ανεύρεση στους προϊστορικούς συνοικισμούς της

Καστρίτσας και του Κουτσελιού μιάς και-
νούργιας κατηγορίας αγγείων "γραπτών"
με γεωμετρική διακόσμηση, απαράλλα-
χτη με τη ζωγραφιστή επίσης κεραμεική
της Δυτικής Μακεδονίας (κατηγορία
Μπουμπούστι πρὸς Β. του Τσοτουλίου).
Παρόμοια κεραμεική βρέθηκε κατά μήκος
της Δυτικής Ελλάδας, ως την Ολυμπία..."
(βλ. ΣΤ' σελ. 1109).

Η προγενέστερη κοιτίδα των Μολοσσών
κατά την κρατούσα γνώμη, φαίνεται ότι
ήταν το όρος Βόϊο.

Γ'

Μπαίνοντας στην Έπειρο οι Μολοσσοί,
κατά κύματα, που κράτησαν πολλά χρό-
νια, ακολούθησαν για το Νότο τα ίδια
μονοπάτια που είπαμε παραπάνω. Κατά
συνέπεια, στην πρώτη κάθοδό τους, έγι-
ναν κύριοι των βοσκών και του κάμπου
της Κόνιτσας, που δεν τα εγκατέλειψαν
ποτέ (όπως θα δούμε παρακάτω). Άλλες
ομάδες Μολοσσών, προχώρησαν παρακά-
τω στην κοιλάδα του Καλαμά και στην
πεδιάδα των Ιωαννίνων.

Οι Θεσπρωτοί που κατείχαν αυτές τις περιοχές από τη βαθή την καν. Μία μεγάλη ομάδα Θεσπρωτών, οι Θεσσαλοί, μέσα στην μεγάλη αναστάτωση μετακινούνται προς τη σημερινή Θεσσαλία (Βλ. Β' σελ. 39). Άλλοι εντάσσονται στον Μολοσσικό κορμό: Πιθανόν Πείαλες, Γενοαίοι, Παραυαίοι κλπ. (βλ. Ε' σελ. 106) ή συμβιούν μ' αυτόν ειρηνικά. Άλλοι περιορίζονται στο δυτικό τμήμα της Ηπείρου ή μετακινούνται νοτιότερα. Έτσι, ως τον πέμπτο αιώνα π.Χ., οι Μολοσσοί κατέχουν μεν τον κάμπο των Ιωαννίνων, αλλά κύριοι της Δωδώνης εξακολουθούν να είναι οι Θεσπρωτοί.

Πριν από την είσοδο των Μολοσσών στην Ήπειρο, φαίνεται ότι με την "εκρηκτική ανάπτυξη του μυκηναϊκού πολιτισμού (1550 - 1230) οι άποικοι της Δυτικής Πελοποννήσου με διάμεσους σταθμούς τα νότια Ιόνια νησιά (Ζάκυνθος - Κεφαλλήνια - Ιθάκη, όχι όμως και Κέρκυρα) έφτασαν ως τις Ηπειρωτικές ακτές" και διείσδυσαν εμπορικά στην ενδοχώρα, ανταλάσσοντας εκεί τις παραγωγές της βιοτεχνίας τους (χάλκινα και ορειχάλκινα όπλα, αγγεία, υφάσματα) με κτηνοτροφι-

κά^τ και δασικά προϊόντα που διέθετε η ντόπια δραστηριότητα.

Αυτές οι συναλλαγές, που δεν ξέρουμε αν ήταν πάντοτε ειρηνικές στην ενδοχώρα της Ήπειρου, καθώς φαίνεται έφταναν ~~αλλά~~ την περιοχή της Κόνιτσας.

Από τις γνωστές ενδείξεις αυτής της διείσδυσης του Μυκηναϊκού πολιτισμού στο χώρο της επαρχίας Κόνιτσας, είναι και τα δύο ορειχάλκινα ξίφη που βρέθηκαν στα Μεσογέφυρα της Κόνιτσας, και που τα είδε το 1937 στα Γιάννινα ο Hammond (βλ. Α' σελ. 318 και 326).

Γ' ενικότερα, η διείσδυση αυτή άφησε τα ίχνη της στην Ήπειρο με τους υστεροελλαδικούς τάφους του Καλπακίου, με τα μυκηναϊκά αφιερώματα στη Δωδώνη (κυρίως χάλκινα ξίφη, μαχαίρια, διπλοί πελεκείς κλπ.) "βλ. Στ' σελ. 1112 και Α' σελ. 312".

Βέβαια υπάρχουν και κάποιες απόψεις που αντιστρέφουν κάπως τις παραπάνω θεωρίες, παραδεχόμενες αντίθετα, ότι οι άρχοντες των Μυκηνών, είναι ελληνόγλωσσα πρόσωπα, που ήρθαν από το Βορρά και επιβλήθηκαν στις Μυκήνες ως πιο δυνατοί άντρες, ψηλότεροι, φιλοπόλε-

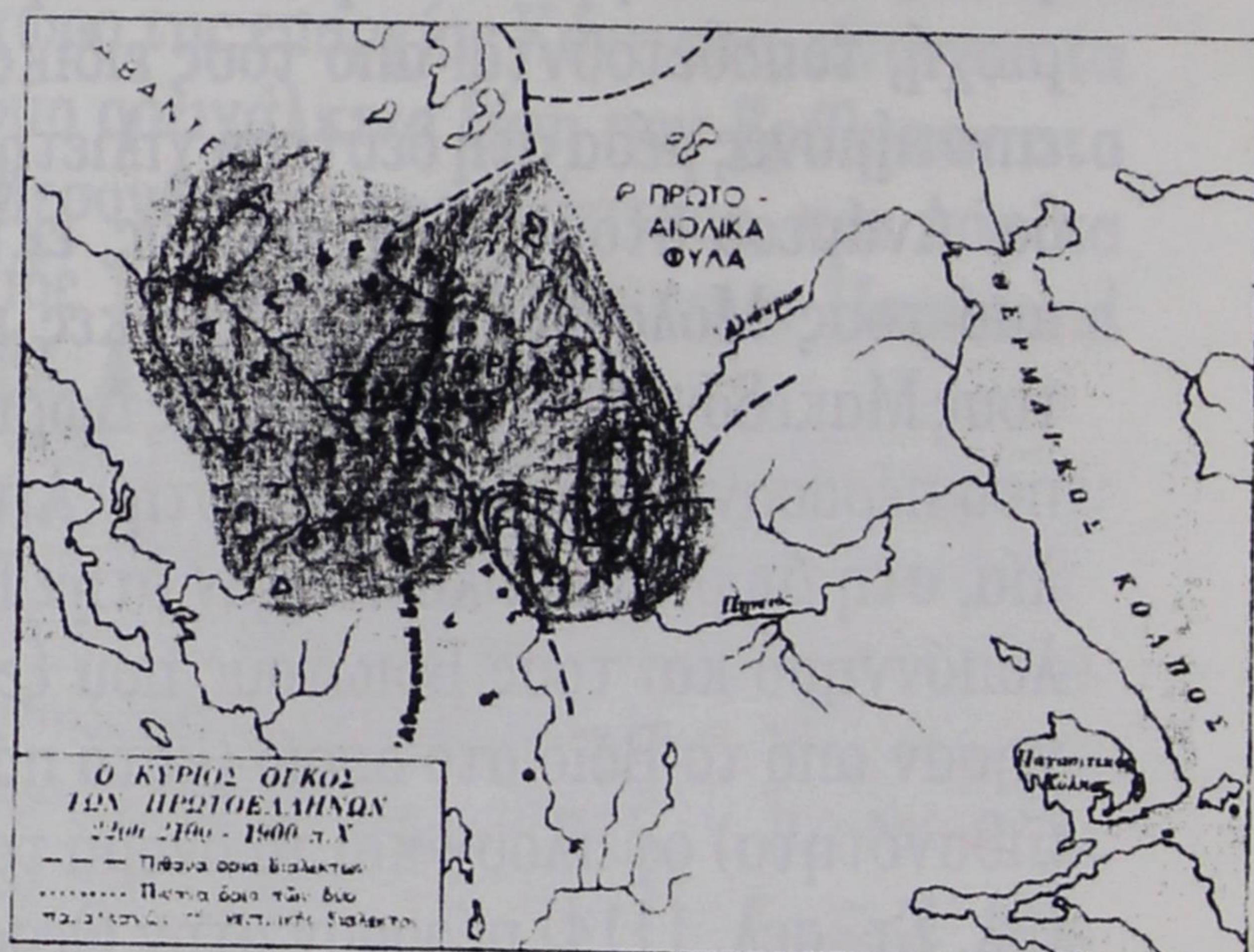
μοι και διαθέτοντες μεγαλύτερα όπλα (βλ. Α' σελ. 345).

Δ'

Οι μεγάλες μετακινήσεις των ελληνόγλωσσων λαών, μέσα στην ελλαδική περιοχή, τοποθετούνται από τους ειδικούς επιστήμονες μέσα στη δεύτερη χιλιετηρίδα. Ανάμεσα στους λαούς αυτούς, εκτός από τους Μολοσσούς, τους Θράκες και τους Μακεδόνες, έχουμε και τους Δωριείς που πέρασαν από την Ήπειρο στην Αιτωλία, στη Δωρίδα και κατέληξαν στην Πελοπόννησο και τους Βοιωτούς που ξεκίνησαν από το Βόϊο στο οποίο (κατά πάσα πιθανότητα) οφείλουν και το όνομά τους (βλ. Στ' σελ. 1114) πέρασαν στην Θεσσαλία, τη Φθιώτιδα και κατέληξαν στη Βοιωτία.

Σημειώνεται ότι με την μετακίνηση αυτή των διαφόρων φυλών έχουμε και μεταφορά ονομάτων πόλεων, ποταμιών και περιοχών. Έτσι έχουμε: Έφυρα στην Ήπειρο. Έφυρα στην Ήλιδα. Χαράδρα στο

μιχό του Αμβρακικού κόλπου, Χαράδρα και στην Ήλιδα, Τριφυλία στην Ήπειρο (περιοχή Κόνιτσας όπως θα δούμε παρακάτω), Τριφυλία και στην Ηλεία, Αχέροντα ποταμό στη Θεσπρωτία, Αχέροντα παραπόταμο του Αλφειού και στην Πελοπόννησο κλπ. (βλ. Β' σελ. 63).

Εδώ παραθέτουμε, ένα ενδιαφέρον κείμενο από την "Ιστορία του Ελληνικού Έθνους" (τομ. Α' σελ. 373) από το οποίο συνάγεται η επαρχία Κόνιτσας και οι άλλες γειτονικές επαρχίες γύρω από τα Σμόλικα, ήταν ο χώρος από τον οποίο ξεκίνη-